

La localització de Facebook al sard

Alessandro Beccu
Istitutu de sa limba sarda

Adrià Martín-Mor
Grup Tradumàtica, UAB

RESUM

Aquest article descriu l'experiència de localització de la plataforma Facebook a la llengua sarda. Atès que es tracta d'una llengua en procés d'estandardització, la localització de la xarxa social més gran del món representa una oportunitat per a la presència digital del sard, alhora que implica un repte en els plans organitzatiu i terminològic, com també pel que fa al procés d'estandardització.

Paraules clau: localització, llengua sarda, llengües minoritzades, traducció col·laborativa

ABSTRACT

This article describes the experience of localising the Facebook platform into Sardinian. Since this is a language in the process of being standardised, the localisation of the biggest social network in the world into Sardinian represents an opportunity to promote this minoritised language digitally. At the same time, this project also posed challenges from the perspectives of organisation, terminology not to mention the process of standardisation this language is undergoing.

Keywords: localisation, Sardinian language, minoritised languages, crowdsourcing

RESUMEN

Este artículo describe la experiencia de localización de la plataforma Facebook a la lengua sarda. Dado que esta es una lengua en proceso de estandarización, la localización de la red social más grande del mundo representa una oportunidad para la presencia digital del sardo, a la vez que implica un reto en el plano organizativo y terminológico, así como en cuanto al proceso de estandarización.

Palabras clave: localización, lengua sarda, lenguas minorizadas, traducción colaborativa,

1. Introducció a la situació del sard

El sard, una de les llengües minoritzades de l'illa de Sardenya, és un idioma en procés d'estandardització sense recursos lingüístics com ara un diccionari normatiu, obres de referència (diccionari de sinònims, gramàtica oficial) o corpus coherents.¹ Qualsevol tasca de traducció, doncs, comporta un esforç per part del traductor, que sovint ha d'assumir funcions de filòleg. En el terreny tecnològic, la presència del sard és baixa. Hi ha pocs productes digitals que tinguin versió en llengua sarda, sovint gràcies a experiències voluntàries. Algunes d'aquestes són la viquipèdia sarda, amb (en el moment d'escriure aquest article) 5.230 pàgines de continguts, 10.476 usuaris, dels quals només 24 en actiu (segons el lloc web, usuaris que han «performed an action in the last 30 days»);²

La comunitat d'usuaris d'Ubuntu té un projecte de traducció de la distribució lliure de Linux, amb un lloc web ben organitzat, directrius lingüístiques i recursos útils (<https://wiki-ubuntu.org/Sardinian>).

¹Per a una descripció més aprofundida de la situació de la llengua sarda, vegeu Martín-Mor (2016).

²<https://sc.wikipedia.org/wiki/Ispeziale:Statistics>.

i.ubuntu.com/Ubuntu-Sardu/). En una situació similar es troba el navegador lliure Mozilla Firefox, per al qual hi ha creat un projecte de traducció col·laborativa: <https://mozilla.locamotion.org/sc/firefox/>. Aquests programes, però, contenen molts segments i les respectives traduccions són lluny de ser completes. Per aquest motiu, calen més voluntaris.

En canvi, els usuaris de l'editor de textos lliure Notepad++ (www.notepad-plus-plus.org) fa temps que poden fer servir el programa en sard gràcies a la feina de Marco Solinas.

Més recentment, l'experiència del grup de recerca Tradumàtica i l'empresa Prompsit, que han col·laborat a l'aparició del primer traductor automàtic per a la llengua sarda, que actualment disponible per a la combinació lingüística italià-sard.³ Aquest projecte ha rebut el finançament de Google mitjançant el programa Google Summer of Code i la col·laboració del grup d'usuaris Sardware per a la traducció de la interfície en sard. Aquest grup està actualment enllestit la traducció del programa de missatgeria lliure Telegram (v. Martín-Mor, 2016).

Arran d'aquestes dades, podem concloure que la comunitat de traductors i de localitzadors voluntaris de sard és petita però activa. Sorpren, tanmateix, atès el nombre potencial de parlants, la poca presència digital de la llengua sarda, especialment en comparació amb comunitats lingüístiques numèricament més reduïdes, com ara la basca o l'asturleonés.

En les pàgines següents, descriurem la plataforma Facebook i el seu sistema de traducció, com també alguns aspectes interessants des del punt de vista de la traducció.

2. Facebook

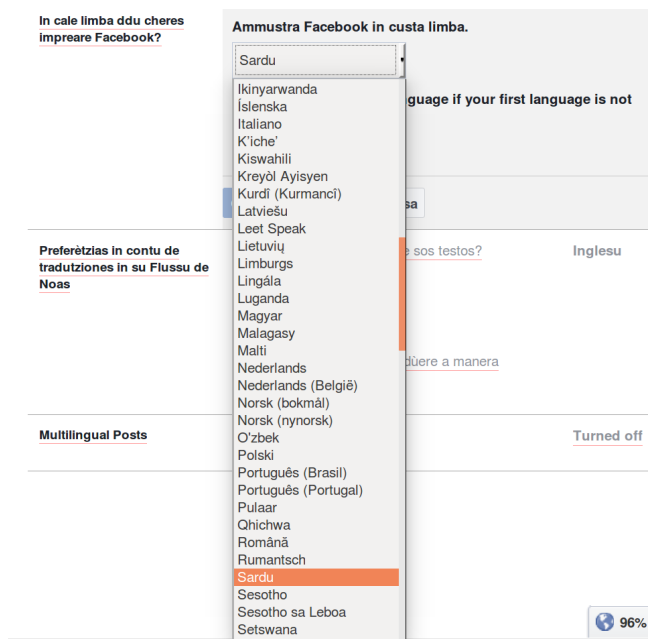
Facebook és, avui, una plataforma web multilingüe amb milions d'usuaris. Fins al 2007, però, al cap de poc més de tres anys d'haver nascut, Facebook era només en anglès. Segons que afirma Losse (2008), en poc més de nou mesos, Facebook va passar a estar disponible en 25 llengües i parcialment en 16 més; tot plegat, resultat del treball col·laboratiu dels usuaris (O'Hagan, 2011).

Actualment, Facebook és accessible mitjançant qualsevol navegador web. Això vol dir que la plataforma és la mateixa tant si els usuaris fan servir tauletes com telèfons intel·ligents o ordinadors per a accedir-hi. A banda d'aquesta possibilitat, hi ha aplicacions oficials per a les plataformes mòbils més utilitzades (Android, iOS, etc.). Pel que fa a les llengües, segons les opcions de configuració del programa, Facebook està disponible en 50 versions:⁴ des del guaraní fins a l'amazic, passant pel cors.⁵

³www.apertium.org i www.blog.tradumatica.net. L'octubre del 2016 s'implementa el traductor automàtic d'italià a sard per a la funció de traducció d'entrades de la Viquipèdia (en el moment d'escriure aquest article, en versió beta).

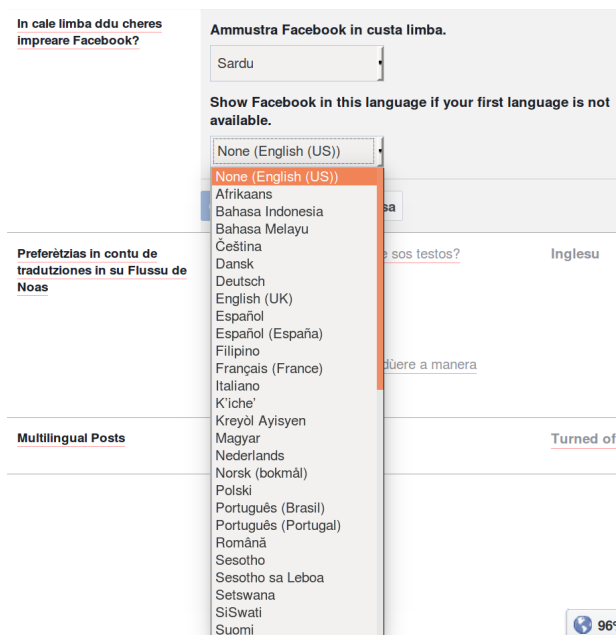
⁴Parlem de *versions* en el sentit de *locales*, atès que aquestes xifres inclouen traduccions com ara l'anglès pirata.

⁵Per a les captures de pantalla, hem fet servir tant el navegador web Firefox per a escriptori com el navegador del sistema operatiu per a mòbils UbuntuPhone. Hi ha petites diferències en les pàgines en funció del dispositiu des del qual s'accedeix a Facebook.

Imatge 1. Menú Ammustra Facebook in custa limba

A sota del menú de la imatge anterior, n'hi ha un altre amb un nombre de llengües més reduït, una cinquantena, la qual cosa fa pensar que es tracta de les versions íntegrament localitzades.

Imatge 2. Menú Show Facebook in this language if your first language is not available

El 2014 Facebook publica una guia anomenada Translation App Guide ('guia de l'aplicació de traducció'), a la introducció de la qual s'esmenta: «Volunteer translators make it possible for us to make Facebook available in many languages around the world. First of all, thank you

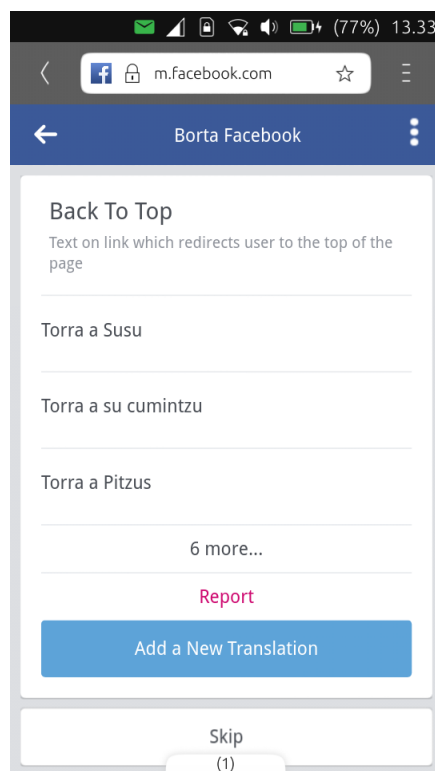
for your interest and contributions. You are helping to make Facebook accessible to a lot of people!». Creiem que és significatiu que en aquesta guia no s'esmenti un dels motius principals pels quals els autors d'aquest article vam decidir col·laborar en la localització d'una aplicació privativa d'una empresa que, a més, ha pres decisions controvertides en el passat i que atempten contra el dret a la intimitat dels usuaris. I és que la motivació de molts dels localitzadors de Facebook no és pas fer accessible l'aplicació a més gent, sinó més aviat col·laborar en la visibilització d'una llengua minoritzada i permetre que el màxim nombre de sardòfons (que ja hi accedeixen en una altra llengua) hi tinguin accés en sard.

La iniciativa de Facebook en sard va néixer el desembre del 2014. Els promotors de la iniciativa coneixien l'experiència de Facebook en cors i es van proposar replicar-la a Sardenya, en un principi amb la intenció de comprovar quant d'interès suscitava el projecte. A tal efecte, van obrir una pàgina per comunicar-se amb els interessats. Quan el grup va arribar als 20.000 membres, va demanar a Facebook que s'activés el programa de traducció. Quatre mesos després, el Facebook Translations Team va autoritzar el començament de les traduccions.

2.1 Introducció al sistema de traducció de Facebook

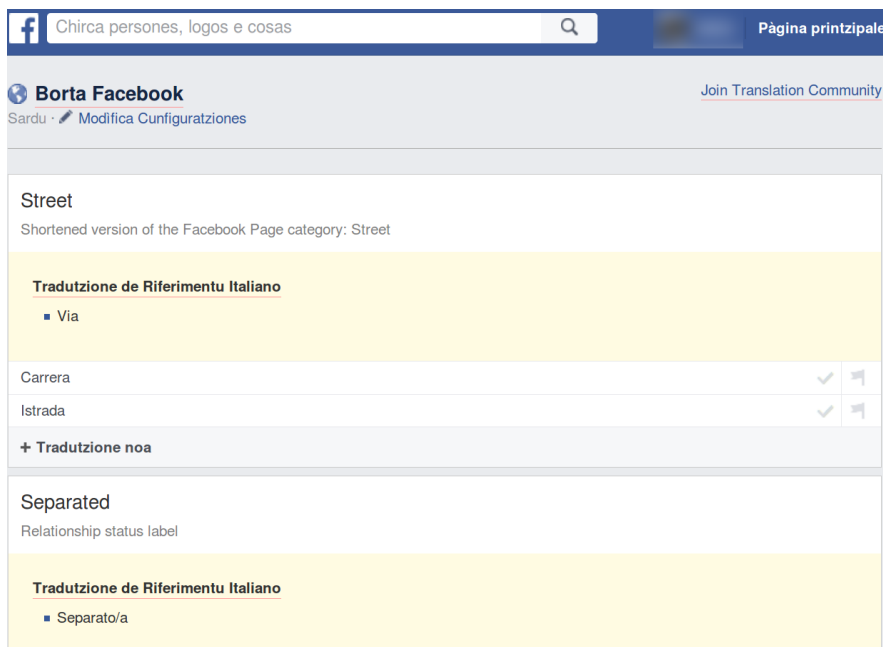
Facebook fa servir un sistema propi per a la traducció. És un sistema al núvol accessible des de qualsevol navegador. S'integra al Facebook de l'usuari i es pot fer servir en dues modalitats: com a aplicació completa (Translate Facebook App) o de manera interactiva (*in-line translation*). Atès que es tracta d'un sistema al núvol, s'hi pot accedir des de qualsevol dispositiu amb navegador: tauletes, telèfons intel·ligents i ordinadors.

A diferència d'alguns sistemes de Gestió i d'Edició de Traduccions (GET; Martín-Mor, Piqué i Sánchez-Gijón, 2016), l'aplicació de traduccions presenta els segments per traduir horitzontalment:

Imatge 3. Aplicació de traduccions

El sistema mostra el segment original (per tant, en anglès) a dalt, i a sota mostra, si n'hi ha, les propostes de traducció introduïdes per altres usuaris.

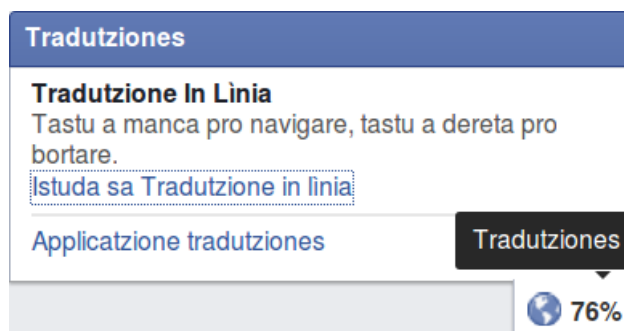

Imatge 4. Aplicació de traduccions des de l'ordinador

L'aplicació per a navegadors web d'escriptori mostra, en cas que hi hagi propostes de traducció, dues icones a la dreta que permeten a l'usuari votar les traduccions existents o de reportar errors (a la imatge anterior, el símbol V o la bandera, respectivament). En el cas que no hi hagi propostes, o que les propostes existents no siguin adequades, l'usuari té la possibilitat d'afegir-ne una de nova (a la imatge, per mitjà del botó *Traduzione noa*). A la imatge anterior, es pot veure que l'usuari té la possibilitat d'utilitzar una traducció de referència en una altra llengua (en aquest cas, l'italià). A més, per a cada segment, l'aplicació mostra una explicació per al traductor (a la imatge, en gris, a sota dels segments originals).

Quant a l'altra modalitat de traducció de Facebook, segons que es llegeix a la guia oficial (p. 20): «When a language is still new on Facebook and few strings are translated we recommend using inline translations so that you can view strings you are translating in context.» Es tracta de la modalitat *inline translation*, només disponible per a navegadors web d'escriptori. Afegeix un panell a les pàgines de Facebook, per les quals es pot navegar normalment, que mostra el percentatge de text traduït en la pàgina actual i que permet traduir segments mitjançant un menú contextual (fent clic amb el botó dret del ratolí).

Imatge 5. Modalitat Inline translation

Així, l'usuari veu subratllats els segments que encara són en llengua original i, més important encara, pot traduir-los en el context.

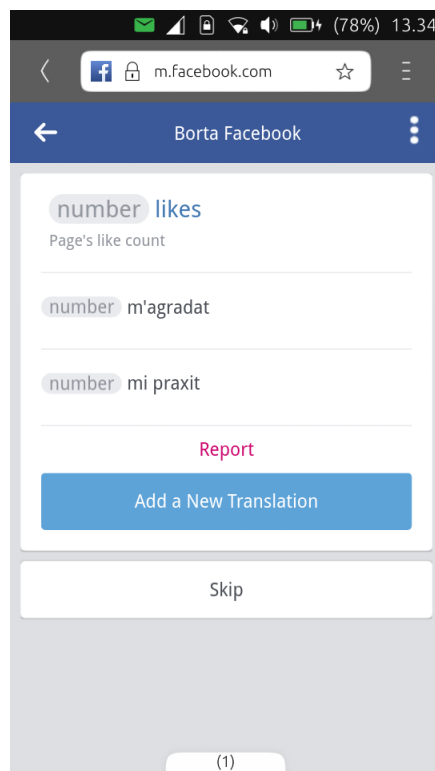

Imatge 6. Traducció mitjançant la modalitat inline

A la imatge anterior es pot veure text entre claus ({}); es tracta de les variables, un element propi dels projectes de localització. Les variables són codis que no són visibles per a

l'usuari final i que poden correspondre a diversos elements. Per exemple, al segment de la imatge següent (en aquest cas, del sistema de traducció per a mòbils), la variable *number* fa referència al nombre de *m'agrada* que té una pàgina, tal com explica la nota en gris a sota del text de partida.

Imatge 7. Variables

El sistema de traducció protegeix doncs les variables per tal que no es puguin modificar, i per tant garanteix que l'usuari no genera involuntàriament errors de programació.

Facebook també posa a disposició de l'usuari un glossari amb la terminologia més habitual, amb el segment d'origen, la traducció i la descripció:

Borta Facebook ▶ Glossàriu	
Sardu · Modifica Cunfiguratziones	
Istringa	link
Tradutzione	acàpiu
Descritzione	A hypertext link to a web page.
Istringa	Instagram
Tradutzione	Instagram
Descritzione	The social networking app for sharing photos and videos.
Istringa	Mentions
Tradutzione	Mentions
Descritzione	Facebook's social networking app for public figures.
Istringa	badge
Tradutzione	distintivu
Descritzione	A widget that allows you to share Facebook information (profiles, photos, Pages) on external websites.
Istringa	poke
Tradutzione	tumbadedda
Descritzione	To send a specific type of notification (a "poke") to a friend on Facebook.

Imatge 8. Glossari

La terminologia apareix automàticament al sistema de traducció quan un segment conté un terme emmagatzemat al glossari.

Cal fer notar que les bases de dades resultants no són a disposició de l'usuari. Els traductors no poden consultar les traduccions prèvies, ja que no hi ha cap cercador per fer cerques per concordança.⁶ Tampoc no hi ha cap sistema per a exportar les bases de dades, per exemple les traduccions en TMX —el format estàndard per a les memòries de traducció— i la terminologia en TBX —el format estàndard per a les bases de dades terminològiques—, per tal que l'usuari pugui traduir fora de línia i carregar posteriorment les traduccions.

2.2 Facebook en sard

En el moment de redactar aquest article, la comunitat de traductors de Facebook té 879 inscrits,⁷ amb una classificació segons la qual els primers cinc usuaris han traduït en total més de 24.000 segments i han votat 75.000 traduccions. També hi ha una classificació dels usuaris que més han traduït («ls mègius de sa chida»), amb els resultats setmanals, mensuals o totals, i fins i tot un lloc web en què la comunitat comparteix recursos lingüístics (gramàtiques, normativa, consells, etc.).

En un grup així de gran de traductors, i sobretot en una llengua en procés d'estandardització com és la sarda, és normal que hi hagi desacord o criteris de traducció diferents.

⁶Segons el que diu la guia esmentada (p. 5), sembla que la funció de cerca de traduccions prèvies hagi existit en algun moment.

⁷<https://www.facebook.com/groups/465949150221026/>.

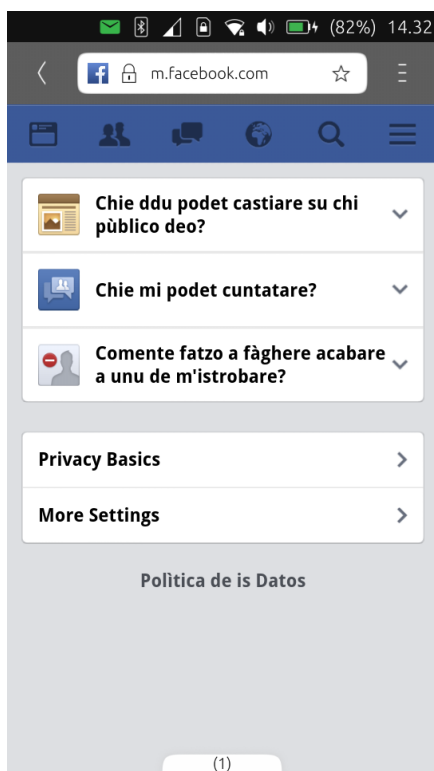
2.2.1 Gestió de la variació dialectal

El resultat de la traducció mostra que, en un projecte d'aquesta magnitud, hi ha traduccions de persones amb variants dialectals diferents. Per exemple, hi ha segments en què s'utilitza l'article invariable plural *is* (variants meridionals), i altres en què s'utilitza *sos* (septentrionals). Ocasionalment, en una sola pàgina poden aparèixer tots dos:

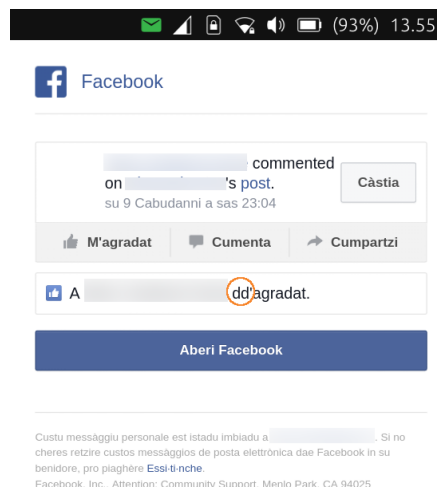

Imatge 9. Articles *is* i *sos*

Altres exemples de variació dialectal interna són els segments que contenen lèxic (*castiare*) i pronoms de tercera persona en les variants meridionals (*ddu/dd'*).

(1)
Imatge 10. Pronoms i lèxic meridionals

Imatge 11. Pronom meridional en la notificació per correu electrònic

La diversitat del sard és palesa en els noms que els mesos de l'any reben en les diverses variants de l'illa. Aquesta diversitat fa que els projectes de localització hagin de triar un model lingüístic.

Variants septentrionals	Variants meridionals
Ghennàrgiu	Ghennàrgiu
Freàrgiu	Freàrgiu
Martzu	Martzu
Abrile	Abrile
Maju	Maju
Làmpadas	Làmpadas
Trìulas	Argiolas
Austu	Austu
Cabudanni	Cabudanni
Santu Gaine	Ladàmini
Sant'Andria	Ognassantu
Nadale	Mese de Idas

Taula 1. Els mesos en les variants meridionals i septentrionals

En aquest cas, però, es va arribar a una solució pràctica i de compromís: incloure les dues varietats.

Imatge 12. Santu Gaine/Mese de Ladàmini

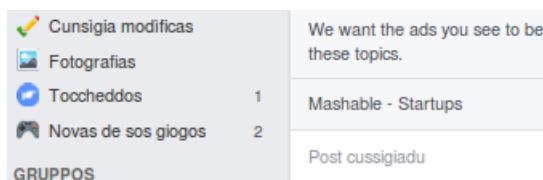
Imatge 13. Triulas/Mese de Argiolas

2.2.2 Creació de terminologia

Al llarg del projecte, els traductors van haver de traduir terminologia específica de Facebook que prèviament no existia en sard. Per exemple, es va decidir de traduir el conegut *Like*, una decisió menys òbvia del que podria semblar. La traducció més votada va ser *m'agradat* per davant de *mi praghet*, probablement perquè *m'agradat* és l'opció més compartida entre les variants. *Poke*, en canvi, una funció que serveix per a atraure l'atenció d'un altre usuari, es va traduir per *tumbadedda* o *toccheddu*.

2.2.3 Aspectes millorables

El projecte s'ha trobat amb les dificultats pròpies de qualsevol projecte de localització. Arran de la segmentació del text i de la manca de context derivada de l'ús del sistema de traducció (excepte en la modalitat *inline*), cal invertir molts esforços en el posterior control de qualitat. A la imatge següent es pot observar una incoherència entre diverses formes del verb aconsellar «Cunsiglia modifिकास» (literalment, 'aconsella canvis') i «post cussigiadu» ('misatge aconsellat').

Imatge 14. Cunsiglia/cussigiadu

El mateix passa amb el cas de «novas» e «noas» ('notícies'):

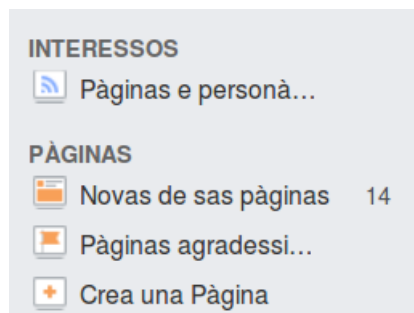

La localització de l'anglès sovint genera incoherències ortotipogràfiques, especialment amb les majúscules, atès que en anglès cada paraula pot començar en majúscula en títols i funcions.

Imatge 16. Incoherència en l'ús de les majúscules

Un altre dels problemes habituals de la localització és la manca d'espai per a les traduccions que són més llargues que l'original. Facebook afegeix punts suspensius quan la traducció no es pot mostrar sencera.

Imatge 17. Funcions amb punts suspensius

Això fa que, a vegades, la funció quedi massa *amagada*, i sigui poc transparent per a l'usuari. Una solució habitual és l'abreviació de les paraules (per exemple, «pàg.» per a abreujar «pàgina»).

3. Conclusions

En aquest article hem presentat l'experiència de localització de Facebook en sard, que ja està disponible per tots els usuaris mitjançant l'accés per navegador web. És cert que les aplicacions natives de Facebook per a telèfons intel·ligents i tauletes (Android, iOS, etc.) encara no es poden configurar en sard. Els autors d'aquest article no coneixem a què obeeix aquesta decisió de l'empresa i esperem que en un futur pròxim s'implementi un sistema per a configurar les aplicacions natives en la llengua preferida per l'usuari. D'altra banda, atès que els desenvolupadors de Facebook actualitzen periòdicament el programa, el projecte de localització no està (ni estarà mai) acabat, sinó que es tracta d'un projecte de localització contínua.

Aquest projecte demostra d'una banda que hi ha interès per la localització en sard i, de l'altra, que la tecnologia és una eina molt potent que pot contribuir a la preservació i a la difusió de les llengües minoritzades. Tal com hem intentat mostrar, la localització en sard dels productes digitals més grans del món és possible mitjançant la col·laboració dels usuaris. Es pot considerar, doncs, un cas d'èxit, en el qual la comunitat s'ha organitzat mitjançant un sistema de votacions. Malgrat que el resultat conté errors típics dels projectes de localització d'aquestes dimensions —especialment, de coherència—, s'ha trobat solucions per a la major part de problemes, fins i tot per a aquells derivats de la variació dialectal.

Aquest projecte ha generat molta informació —terminologia, traduccions— que podria ser reutilitzada per a altres projectes. En aquest sentit, és important, a parer dels autors, fer ressaltar la impossibilitat d'exportar les traduccions de Facebook. De fet, és paradoxal que, després d'haver creat un dels corpus paral·lels més grans per a la llengua sarda (Facebook traduït de l'anglès al sard; potser el més gran actualment), la comunitat sardòfona no pugui exportar ni recuperar les traduccions per a reaprofitar-les en altres projectes.

4. Línies de futur

La traducció de Facebook al sard ha palesat la manca de recursos lingüístics per a traductors.

La creació d'un rebost amb traduccions de productes digitals al sard és, clarament, una de les necessitats actuals més urgents de la comunitat de traductors voluntaris al sard. Aquests rebosts ja existeixen per a altres llengües (com ara OPUS⁸ o Softcatalà⁹), en els quals s'emmagatzemen memòries de traducció, glossaris i altres recursos per a traductors. També és urgent la creació d'un corpus lingüístic coherent del sard (amb textos escrits amb un mateix criteri), la qual cosa es pot fer extraient textos de diversos llocs web.

Malgrat que ja existeix un corrector ortogràfic,¹⁰ el pas següent hauria de ser el desenvolupament d'un corrector gramatical. Els correctors gramaticals permeten donar feedback a l'usuari per a una gamma més àmplia de problemes lingüístics, com ara la coherència en l'ús d'una variant dialectal o ortogràfica. En aquest sentit, LanguageTool¹¹ —una plataforma lliure disponible per a més de 30 llengües— representa una gran oportunitat per a les llengües minoritzades.

És imperiosa, també, la necessitat de finançament per part de les institucions públiques per a la creació d'un organisme consultiu i normatiu de gestió de la terminologia. En els projectes de localització de productes digitals com el que hem presentat, hi ha una alta presència de neologismes. Hi ha decisions que els traductors no poden prendre unilateralment, atès que altrament es converteixen en tries personals, per la qual cosa cal una comissió d'experts en terminologia com ara el Termcat per a la llengua catalana.¹²

En qualsevol cas, el projecte de localització que hem presentat aquí (i molts altres, com el que es descriu a Martín-Mor, 2016) mostra que no cal esperar les institucions per treballar per la llengua. Hi ha una comunitat que els va molt al davant.

5. Enllaços de Facebook

Translation App Guide: https://scontent-mad1-1.xx.fbcdn.net/t39.2365-6/10333101_474938055985178_1764480566_n.pdf

Localization and Translation: <https://developers.facebook.com/docs/internationalization>

Translate Facebook App: <https://www.facebook.com/help/100117036792266>

Bibliografia

- Losse, Kate (2008). *Facebook: Achieving quality in a crowd-sourced translation environment* [conferència en línia]. També disponible a: https://www.youtube.com/watch?v=os5OjH_yPoo [últim accés: desembre del 2016].
- Martín-Mor, Adrià (2016). La localització de l'apli de missatgeria Telegram al sard: l'experiència de Sardware i una aplicació docent. *Tradumàtica*, 14.
- Martín-Mor, Adrià; Piqué, Ramon; Sánchez-Gijón, Pilar. (2016). *Tradumàtica: Tecnologies de la Traducció*. Vic: Eumo.
- O'Hagan, Minako (ed.). *Translation as a Social Activity. Community Translation 2.0* [= Número especial de *Linguistica Antverpiensia New Series* 10/2011]. Anvers: Artesis University College Antwerp. Department of Translators.

⁸<http://opus.lingfil.uu.se/>.

⁹<http://www.softcatala.cat/>.

¹⁰<http://www.sardegnacultura.it/cds/cros-lsc/>.

¹¹<http://www.language-tool.org/>.

¹²<http://www.termcat.cat/>.

Índex de taules

Taula 1. Els mesos en les variants meridionals i septentrionals	9
---	---

Índex d'imatges

Imatge 1. Menú Ammustra Facebook in custa limba	3
Imatge 2. Menú Show Facebook in this language if your first language is not available	3
Imatge 3. Aplicació de traduccions	4
Imatge 4. Aplicació de traduccions des de l'ordinador	5
Imatge 5. Modalitat Inline translation	5
Imatge 6. Traducció mitjançant la modalitat inline	6
Imatge 7. Variables	6
Imatge 8. Glossari	7
Imatge 9. Articles is i sos	8
Imatge 10. Pronoms i lèxic meridionals	9
Imatge 11. Pronom meridional en la notificació per correu electrònic	9
Imatge 12. Santu Gaine/Mese de Ladàmini	10
Imatge 13. Triulas/Mese de Argiolas	10
Imatge 14. Cunsiglia/cussigiadu	10
Imatge 15. Novas/noas	11
Imatge 16. Incoherència en l'ús de les majúscules	11
Imatge 17. Funcions amb punts suspensius	12